

Dr. Gázsó Ferenc

A képességfejlesztő, készségfejlesztő oktatást kell előtérbe állítani*

Az idei tanév változásokat jelez a magyar közoktatásban. Mégpedig olyan változásokat, amelyek, úgy gondolom, a pedagóguspályán dolgozókat egyértelműen kedvezően érinti, de olyan változásokról is szó van, amelyben nem annyira a személyes érdekelttség gondolata a döntő, hanem az, hogy hozzá kell látnunk a kormány által elfogadott, az országgyűlés által megvitattott távlati fejlesztési program végrehajtásához. Mint ismeretes, a kormány ez év júniusában határozta el, hogy a közoktatás és felsőoktatás fejlesztési programját, és egyúttal azt a feladatot hárította a művelődési kormányzatra, hogy haladéktalanul lánson hozzá a programban foglalt célok és feladatok teljesítéséhez.

A jövő esztendőben, az országgyűlés tavaszi ülésszakán, törvényt alkotnak az oktatási rendszerről. Olyan törvényről van szó, amely a most érvényben levőtől eltérően nem egyszerűen keretjellel szabályozza az oktatási intézmények működését, a pedagógusok jogait, kötelességeit, a diákság statutumát, a nevelőtestület, a szakmai munkaközösségek, iskolatanácsok feladatait, hanem, amely időtállóan változó föl ennek a területnek a jogi szempontból szabályozandó legfontosabb mozzanatait.

Az idei tanév egyik örvendetes eseménye az, hogy szeptember elseji hatállyal sor kerül a pedagógusbérek 10 százalékos növelésére. Senki ne gondolja, hogy ezzel a béremeléssel megoldottnak tekinthető a pedagóguspályán felhalmozódott ilyenfajta feszültségek megszüntetése. Mai körülményeink között, az ország gazdasági helyzetét és lehetőségeit mérlegelve, a kormány hozzá kívánt látni a pedagóguspályára jellemző bérfeszültségek földoldásához, és ezen az úton megtette az első lépést. Az ország mostani gazdasági helyzetének a mintegy egymilliórdot kitevő bérintézkedés olyan lépés, amely kézzelfoghatóan tanúsítja a pedagógusok munkájának elismerését.

A másik intézkedés, amely a napokban megjelenik, a pedagógusok adminisztrációs terhelésének radikális csökkentését célozza. Mintegy hatvan olyan, eddig kötelezően előírt feladatot szüntetünk meg az általános és középiskolákban, amelyek szerintünk többé vagy kevésbé szükségtelenül terheltek a pedagógusokat. Megszüntetjük — többek között — az osztályfőnöki feljegyzést, a személyiséglapok vezetését, a központi tanmenetek másoltatását, a saját munkát értékelő jelentések, ún. önértékelések készítését, a tantervekben nem szereplő felmérések iratását, javítását, értékelését, tanulmányi átlageredmények kiszámítását, az irányító szervek, más intézmények, hatóságok tájékoztatására szolgáló kérdőíves, feladatlapos stb. vizsgálatokat, iskolán kívüli akciók, versenyek, ünnepek szervezését stb.

Teljesen nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a tanórákra, a nevelőtevékenységre fel kell a pedagógusnak készülnie, és ettől nem tekinthetünk el. Az is nyilvánvaló, hogy egy ilyen lépés bizonyos embereknél a liberalizálás benyomását keltheti, és az iskolai igazgatóknak az a feladata, hogy a minőségi követelménytámasztás terén engedményt ne tegyérnek. Ez az intézkedés — a bérintézkedéssel együtt — világosan kifejezésre juttatja azt, hogy a kormányzat döntésének megfelelően mindent meg kívánunk tenni a pedagógusok élet- és munkakörülményeinek javítása érdekében.

A fejlesztési program megfogalmazza, hogy az oktatási rendszerben a következő másfél, két évtizedben nem kerül sor semmiféle radikális változtatásra. A fejlesztés a kis lépé-

tékű, folyamatos fejlesztés módjára épül, ezért egy adott időponthoz kötött egyszeri reform sem az oktatás szerkezetében, sem a tantervekben nem következhet be. A művelődési kormányzat álláspontja ebben a kérdésben teljesen egyértelmű. Történetesen az, hogy az iskolarendszert Magyarországon ma csak kalandor vállalkozás keretei között lehetne a gyors és radikális változtatások útjára terelni. Az ilyenfajta, elvileg esetleg kívánatosnak tűnő gyors fejlesztésnek sem a tárgyi, lényegi, sem a pedagógiai feltételei nincsenek megteremtve. Ez vonatkozik az általános iskolai fakultáció bevezetésére, vagy a technikusok képzés visszaállítására is. Ezért van az, hogy bár korábbi határozatok elrendelték, hogy 1984-ben az általános iskolákban be kell vezetni a fakultatív oktatást, a Művelődési Minisztérium arra az álláspontra helyezkedett, hogy minden olyan iskolában, ahol a demográfiai hullám csúcán nem lesznek meg a feltételei a fakultatív oktatásnak, nem szabad ezt a folyamatot elindítani.

Az oktatási rendszer hallatlanul differenciált, mind a tárgyi, mind a személyi intézményi adottságokat tekintve. Ezért a rendszer fejlesztésének célravezető stratégiája csak az lehet, hogy elindítjuk az új folyamatokat. A következő években arra törekszünk, hogy megteremtjük az oktatási rendszerben a különböző programok, tantervek, tankönyvek közötti választási lehetőséget, s ezáltal növeljük a nevelőtestületek szakmai irányítását. Az 1985/86-os tanévtől az alsó tagozatos oktatásban alternatív tantervként — a megfelelő tankönyvekkel együtt — engedélyt adunk a Zsolnai-féle anyanyelvi és kommunikációs nevelési program követésére. Meg vagyunk győződve arról, hogy a magyar pedagógustársadalomban, amely a legnépesebb értelmiségi réteg, olyan szellemi energiák és potenciák rejtőznek, amelyeknek a felszabadítása önmagában véve nagyobb lépésekkel viheti előre az oktatás tartalmi korszerűsítését, mint a központilag kidolgozott és rendeltileg bevezetett programok.

Amikor korábban a magyar oktatási rendszerben reformról, vagy nagyobb változtatásokról beszéltünk, akkor rendszerint az iskolarendszer változtatására gondoltunk. Most arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy az oktatási rendszert a meglévő iskolaszervezet keretei között kell és lehet fejleszteni. Nem akarunk megszüntetni iskolatípusokat, és nem kívánunk létrehozni újakat.

Bizonyos szerkezeti változtatásokra azonban sor kerül. Az általános iskolában a mostani, egymástól mereven elkülönülő két tagozat helyett egy olyan megoldásnak kimunkálására és fokozatos bevezetésére kerül sor, amely legalábbis három pedagógiai ciklust és funkciórendszert jelöl. Az első ciklus feladata a gyermeki képességek és készségek olyan szintre fejlesztése, hogy az önálló ismeretszerzésnek az alapjai kialakuljanak. Ennek középpontjában az anyanyelvi oktatás és kommunikációs készségek fejlesztése áll. Hogy ez a szakasz meddig tartson, azt kísérletileg kell kimunkálni. A második ciklus olyan átmeneti szakasz lehet, amely a mostani hirtelen törsvonalat szüntetné meg. Ennek a középső pedagógiai ciklusnak lenne a feladata a fokozatos átvezetés az alsó tagozatból a felső tagozatba. Míg ezt egy orientációs ciklus követné, amelynek nem a pályaválasztási orientáció a feladata, hanem a képességek és készségek differenciált fejlesztése. Legfőbb célunk, hogy az általános iskola ne egy középszerre orientált iskolatípus legyen.

Ami a középiskolát illeti, ott megmaradt a három intézménytípus: a gimnázium, a szakközépiskola, amelynek kialakul

egy négyéves és egy ötéves változata. Az ötéves változat technikusok képzését folytat. Természetesen megmarad a hároméves szakmunkásképző iskola is. Ebben a középfokú szisztémában két lényegi változást szeretnénk megvalósítani. Az egyik az, hogy az ismeretanyag minősége tekintetében közelíteni kívánjuk egymáshoz a teljes értékű középiskola két típusát, a gimnáziumot és a szakközépiskolát. Mégpedig oly módon, hogy az első két esztendőben nagyjából azonos követelményeket támasztó ismeretanyagot oktattanak a szakközépiskolában és a gimnáziumban. A közelítés lehetséges mértékét és módját gondosan mérlegelni kell.

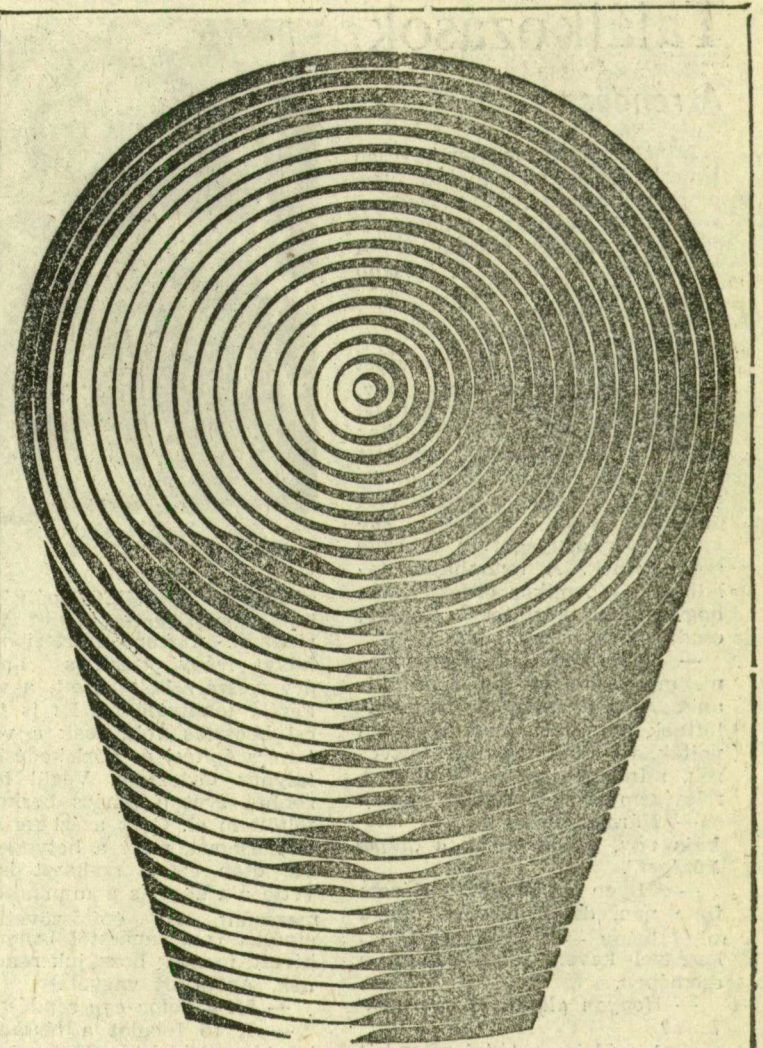
A másik lényeges momentum az, hogy sajátos integrációs folyamatot indítunk el a hároméves szakmunkásképző iskola és a szakközépiskola között. Távlatokban arra törekszünk, hogy a szakmai középiskolák két típusában ellátott funkciók egyesüljenek, és a szakképzés egyre inkább a négy évfolyamos, illetve ötéves középiskola bázisán valósuljon meg. Az ide vonatkozó keretszámok megszűnnek, és a megyékre bizzuk annak eldöntését, hogy az iskolatípusok közötti arányok miként alakuljanak. Ezeket a régió munkaerő-szükségletének és a lakosság iskoláztatási igényeinek gondos mérlegelésével kell kialakítani.

Az oktatási rendszer fejlesztését eddig az jellemezte, hogy a tartalmi korszerűsítést az ismeretek mennyiségének növelésével kötötte elsősorban össze. Azt tartották, hogy az iskolának lépést kell tartania a tudomány-technikai ismeretek fejlődésével, és ezt csak akkor tudja megtenni, ha minél több ismeretet közvetít. Ez meglehetősen tetszető formula, de teljesen kilátástalan vállalkozás. A tudományok fejlődése ugyanis a mostani időszakban exponenciális jellegű. Vannak olyan tudományterületek, ahol az elévülési idő mindössze két-három esztendő. Az iskolai ismeretek ezt a változást nem képesek követni.

Más megközelítést kell alkalmaznunk. Az ismeretközvetítést a képesség, a készségfejlesztés szolgálatába kell állítani. A teljesítményképes tudás megszerzése a cél, nem az ismereteknek verbális elraktározása. Egy képességfejlesztő, készségfejlesztő oktatást kell előtérbe állítani, ha eredményeket kívánunk elérni.

A következő időszakban is megkülönböztetett figyelmet kívánunk fordítani az általános iskola fejlesztésére. Amíg nincs színvonalasan működő általános iskola, addig nem lehet magas színvonalon működő középiskola és felsőoktatás sem. A rendszerben nem történhet más, mint az általános iskolai hiányok pótlása. Az általános iskolai képesség feltételeinek javításáról nem mondhatunk le, bármilyen feszítő gond is a nagyobb létszámú korosztályos középiskolai oktatása. Ezt a célkitűzést a kormányprogram is tartalmazza, és ehhez következetesen ragaszkodni kell.

A pedagógusok minduntalan kérdezik, mi a garancia az elfogadott fejlesztési program megvalósításához. Teljesen nyilvánvaló, hogy egy ilyen, 20 esztendőre szóló távlati fejlesztési program megvalósítása azon áll, vagy bukik, hogy miként sikerül megteremteni a realizálásához szükséges feltételeket. Ennek a tartalmi fejlesztési programnak a sikere azon is múlik, hogy lesz-e elegendő számú és megfelelően felkészült pedagógus, aki ezt a programot majd végrehajtja. Mind a mennyiségi ellátottság, mind a minőségi teljesítmény megköveteli, a pálya társadalmi presztízsének, vonzerejének és megtartó képességének további javítását. A korszerűsödő magyar oktatási rendszer csak így valósíthatja meg a vele szemben támasztott elvárásokat.

VICTOR VASARELY EMBLÉMÁJA

Garai Gábor

Remény

Hiába, öreg vagyok már ahhoz, hogy hitet cseréljek, hogy buzgó eretnekek alatt szítsam a máglyát, vagy fordítva, velük éljek.

Nem a létező világok legjobbjára — nem, nem, semmi bigott idillre, jelent-faló jóvőre nem volt mód fogadást tennem.

Csak magamnak fogadtam: bármi vád prése szorít, s ha vak kőd ereszkedik le a mára, én ellátok népemig, holnapomig.

Most, holnapom borultán, se gvarlóbb remény derül: túlélik ezt is (én bár meg nem érem) — de addig se ézek itt hittelenül.

D. Németh István

Európa elrablása

A hófehér kőgalambra támaszkodtam, mely ott imbolygott hősünk sírhelyén.

messze kívántam menekülni, Feledve népek és nemzetek küzdőterét.

Villanófényben láttam a várost, lámpák raizolták fel a tus tengerére.

Védtelen volt. Hagytam, hogy csillag-homokiával az ég engem is behitsen.

Suhai Pál

Ki adni nem tud

Mind nyomorult, ki adni nem tud, Torz képpel ezért fosztogat, Vagy bújik önnön éjlelébe, mint erdőn vérezve a vad.

Ki adni nem tud, maga pária, Szegevényben úgy lesz, hogyha kap, hiszen csak újabb tartozással lehet, s lesz most már gazdagabb.

Fordított koldus, utcasarkon, ki csak azért kéreget, hogy adna fillérért cserébe akármit, esztust vagy hitet.

Száműzött lélek, önnön árnya, élők közt buidosó halott, tekintsen rá, ki él még, lássa, s köszönje meg, hogy adhatott.

* Dr. Gázsó Ferenc művelődési miniszterhelyettes előadása 1984. szeptember 24-én hangzott el a megyei tanévnyitótalálkozón.